

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiihin koulutusohjelma

Taavi Kervinen

VIROLAISEN SÄKKIPILLIN RAKENTEEN ERITYISPIIRTEET
MUIHIN SÄKKIPILLEIHIN VERRATTUNA

Opinnäytetyö
Marraskuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2016
Musiikin koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
050-3582494

Tekijä
Taavi Kervinen

Nimeke
Virolaisen säkkipillin rakenteen erityispiirteet muihin säkkipilleihin verrattuna

Tiivistelmä

On olemassa monia erilaisia säkkipillisoittimia, joilla kaikilla on rakenteellisesti jotakin yhteistä keskenään, mutta myös paljon eroja. Tässä opinnäytetyössä tutkittiin, miten virolainen säkkipilli eli torupill eroaa muista yleisistä säkkipillisoittimista.

Pääasiallisina vertailukohteina tässä opinnäytetyössä toimivat skotlantilainen Great Highland Bagpipe, irlantilainen Uilleann pipe sekä ruotsalainen säckpipa, sillä ne ovat säkkipillisoittimista yleisimpiä ja historiallisesti tai rakenteellisesti torupillin kanssa tekemisissä. Näistä säkkipilleistä kirjoittajalla on omakohtaista soittokokemusta. Lisäksi torupilliä verrattiin muutamaa muihinkin säkkipilleihin, joita esiintyi kirjoittajan lukemissa lähdemateriaaleissa.

Soittimiin tutustumisen sekä lähdemateriaalin lisäksi tämän opinnäytetyön tekoprosessiin kuului säkkipillin osien rakentaminen niiden toiminnan ja rakenteen selvittämiseksi. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mikä tekee torupillistä erilaisen muihin säkkipillisoittimiin verrattuna.

Kieli
suomi

Sivuja 18

Asiasanat

säkkipilli, torupill, säkkipillisoittimet

THESIS
November 2016
Degree Programme in Music

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 50-3582494

Author
Taavi Kervinen

Title
The Structural Features of the Estonian Bagpipe Compared to Other Bagpipes

Abstract

There are many different bagpipe instruments, and all have differences and similarities in structure. In this thesis it was studied how the Estonian bagpipe, torupill, differs from other common bagpipe instruments.

The main parallels in this thesis are the Scottish Great Highland Bagpipe, Irish Uilleann pipe and Swedish säckpipa, because they are the most common bagpipe instruments and historically or structurally related to the torupill. The writer of this thesis has years of experience playing these bagpipes. The torupill was also compared to some of the other bagpipes that the writer came across in the source material for this thesis.

Apart from studying the instruments and the source material, this thesis involved making bagpipe parts to find out more about their structure and how they work. The main aim of this thesis was to find out what makes the torupill different from other bagpipe instruments.

Language

Finnish

Pages 18

Keywords

bagpipe, torupill, bagpipe instruments

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Tutkimuskysymys	6
3	Säkkipilli soittimena sekä sen historiaa Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
4	Soittimen ominaisuuksia	8
5	Säkkipillisoitinten rakenne	9
5.1	Säkki ja puhallusputki yleisesti	9
5.2	Säkki ja puhallusputki torupillissä	10
5.3	Melodiaputki yleisesti	11
5.4	Melodiaputki torupillissä	12
5.5	Bordunaputket yleisesti	12
5.6	Bordunaputket torupillissä	13
5.7	Lehdykät yleisesti	13
5.8	Lehdykät torupillissä	14
5.9	Poikkeuksia	14
6	Soitinrakennuksesta	15
7	Tulokset	16
8	Pohdinta	17
	Lähteet	18

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on esitellä virolainen säkkipilli eli torupill ja vertailla sitä muihin säkkipillisoitinten soitinperheen soittimiin. Työn aikana tulen käyttämään virolaisesta säkkipillistä sen Viron kielistä nimeä torupill, jonka suora suomennos on ”putkisoitin”.

Viron kielen sana ”pill” tarkoittaa mitä tahansa soitinta (Tonurist 2000). Torupillin vironkielinen nimi eroaa mielenkiintoisella tavalla esimerkiksi suomen-, ruotsin-, englannin- ja saksankielisistä nimistä säkkipilleille, sillä siinä ei näiden muiden kielten tavoin huomauteta erikseen säkkipillin tärkeimmästä erityisominaisuudesta soitinten joukossa eli säkistä.

Työn tietopohja perustuu sekä opintojeni että opinnäytetyöprosessin aikana keräämäni tietoon ja kirjallisiin lähteisiin. Tämän lisäksi tutkin torupilliä tarkemmin rakentamalla itse säkkipillin osia tutkiakseni niiden toimintaa syvemmin. Valitsin tämän aiheen, koska opintojeni alusta saakka minua on ohjattu keskittymään juuri torupillin soittoon muiden säkkipillien sijaan, ja ensimmäisinä lukuvuosinani pääainesäkkipillituntini olivat ensisijaisesti torupillitunteja.

Opintojeni sekä muusikkona ja musiikinopettajana työskentelyni aikana olen huomannut torupillin olevan kaikista säkkipilleistä monessa mielessä sopivin suomalaiseen kansanmusiikkiin sekä äänenvärinsä, -voimakkuutensa että sävellajiensa takia, ja vaikka kirjoitettua todistetta tästä ei olekaan, on luultavasti jotakin sitä hyvin läheisesti muistuttanutta säkkipilliä soitettu Suomenkin alueella myöhäiskeskiajalla. Eräänlaisena todisteena tästä voidaan pitää Turun saaristoon 1300-luvulla rakennetun Taivassalon Pyhän Ristin kirkon katossa olevaa kalkkimaalausta, joka selvästi esittää säkkipilliä soittavaa punapukuista miestä. Maalaus on tehty vuosien 1467 - 1470 välillä (Museovirasto 2009).

2 Tutkimuskysymys

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, mikä tekee torupillistä erilaisen soittimen muihin yleisiin säkkipillisoittimiin verrattuna. Tätä nykyä, torupillin ollessa kansainvälisesti suosituimmillaan, ovat monet ensisijaisesti muita säkkipillejä soittavat muusikot löytäneet torupillin toiseksi soittimekseen. Tästä voidaan jo päätellä torupillin olevan tarpeeksi samankaltainen soitin, jotta säkkipillin soittaja voi omaksua sen helposti muiden soitintensa joukkoon, mutta silti tarpeeksi erilainen tuodakseen jotakin uutta jo valmiiksi säkkipilliä soittavan muusikon arsenaaliin.

Tutkimuksen aineistona käytän paitsi omia soittimiani ja tietotaitoani myös aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä soitinrakennusprojektieni aikana hankki maani tietoa. Kaikkea näillä keinoin hankittua tietoa soveltan torupilliin ja sen vertailukohteisiin tässä tutkimuksessa.

3 Säkipilli soittimena sekä sen historiaa

Säkkipillistä puhuttaessa monelle tulee ensimmäiseksi mieleen Skotlanti ja ruutukankainen, kovaääninen soitin kilttiin pukeutuneen sotilaan käsittelyssä. Lähes kaikissa skotlantilaista säkkipilliä käsittelevissä teksteissä muistetaan huomauttaa, että Great Highland Bagpipe on kiistatta maailmalla tunnetuin säkkipillisoitin, mutta vain yksi monista erilaisista säkkipillisoittimista Euroopan, Afrikan ja Aasian alueilla.

Kaikkia säkkipillejä yhdistää niiden pääasiallinen rakenne: säkkipilli on yksinkertaisimmillaan ilmalla täytettävä säkki, joka kainalossa puristettaessa tuottaa ilmapirran yhteen, kahteen tai useampaan lehdykällä ääntä tuottavaan putkeen (Collinson 1975, 1). Yleisesti uskotaan säkkipillin kehittyneen alun perin Lähi-Idän alueella ja levinneen laajalle Eurooppaan kiertelevien muusikoiden mukana 1100- ja 1200-luvuilla (Skinner Sawyers 2000, 76).

Torupillille ei ole julkaistu soitto-oppaita tai valmistusohjeita suomeksi, ja sen historiaakin on tutkittu ja kirjoitettu muistiin erittäin vähän, varsinkin soittimen pitkän ja maalleen merkittävän historian huomioon ottaen. Viron valtion ajautuminen ensin Neuvosto-Venäjän ja sen jälkeen Neuvostoliiton vallan alle on vaikuttanut torupillin tutkimisen vähyyteen. Säkkipillin vahva asema Virossa saattaa johtua ainakin osittain Saksan vahvasta vaikutuksesta maan alueella keskiajalla. (Leisiö & Tainio 1988, 23.)

Collinson kirjoitti v. 1975 venäläisten säkkipillien historian olevan kovin huonosti tutkittua ja monimutkaista, sillä Venäjän ja sen lähialueen säkkipillit muistuttavat sekä nimiensä että ominaisuuksiensa puolesta lukuisia naapurialueiden säkkipillejä, ja monet tutkijat ovat tästä syystä keskenään eri mieltä venäläisten ja Venäjää ympäröivien alueiden säkkipillien nimistä, ominaisuuksista ja esiintymisalueista. (Collinson 1975, 224.)

Torupill on luultavasti yleistynyt kotimaassaan tanssin säestys- ja juhla-soittimena jo 1300-luvun alussa (Jaago 2005). Sitä on soitettu perinteisesti niin häissä, vuodenaikaan liittyvissä juhlissa kuin hautajaisissakin, ja joitakin vanhoja virolaisia seremoniatansseja säesti säkkipillin soittaja tanssijoiden muodostaman jonon etunenässä kulkien (Tonurist 2000).

4 Soittimen ominaisuuksia

Torupillin kromaattinen ambitus on yksi oktaavi ja yksi kokonainen sävelaskel, alimpana nuottina d ja ylimpänä e. Tämän lisäksi pienellä ilmanpaineen nostolla voidaan soittaa vielä ylimmän e:n yläpuolella oleva f, mutta tämä on hankala toteuttaa varsinkin nopeassa tempossa, ja vaikea soittaa oikeassa vireessä. Kromaattisuus on toteutettu kaksoissormiaukoilla ja kahdella peukaloaukolla.

Ilman kaksoisaukkoja ja peukaloaukkoja helpoimmat sävellajit torupillillä soittamiseen ovat g-duuri sekä sen rinnakkaissävellaji e-molli. Myös soittimen ambitus tukee näitä sävellajeja.

5 Säkkipillisoitinten rakenne

Säkkipillisoitinten ääntä tuottavia putkia on kahta lajia: melodiaputkia on yleensä yksi mutta joskus myös kaksi, kun taas säestys- eli bordunaputkia voi säkkipillisoittimessa olla yhdestä jopa viiteen asti. Joissakin säkkipilleissä ei ole bordunaputkea ollenkaan.

Säkkipillit voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään: ensimmäisessä ryhmässä ovat säkkipillisoittimet, joiden melodiaputkessa on tasasivuinen, lieriömäinen sisäläpimitta ja yksinkertainen ruokolehdykkä, kun taas toisen ryhmän säkkipillisoitinten melodiaputkessa on alaspäin levenevä, kartiomainen sisäläpimitta ja kaksoisruokolehdykkä (Baines 1967, 212). Torupill kuuluu ensimmäiseen ryhmään, kuten myös ruotsalainen säckpipa, johon sitä tässä tutkimuksessa vertaan. Muista ensisijaisista vertailukohteista skotlantilainen Great Highland Bagpipe kuuluu jälkimmäiseen ryhmään. Rakenteellinen tutkiskelu paljasti irlantilaisen Uilleann pipen muodostavan mielenkiintoisen poikkeuksen: siinä on ensimmäisen ryhmän tapaan melodiaputken lieriömäinen sisäläpimitta, mutta toisen ryhmän ominaisuuksiin kuuluva kaksoisruokolehdykkä.

5.1 Säkki ja puhallusputki yleisesti

Perinteisesti säkkipillisoitinten säkkimateriaalina on toiminut milloin minkäkin eläimen nahka, vatsalaukku tai jopa rakko, mutta olen huomannut että nykyään enemmistö varsinkin suuremmista soitinvalmistajista ja -rakentajista on siirtynyt käyttämään keinotekoisia materiaaleja kuten goretexiä tai vinyyliä. Lehmän ja lampaan nahat ovat kuitenkin vielä monien soitinrakentajien suosiossa, ja olen nähnyt niitä käytettävän vaihtelevasti sekä karvapuoli ulos- että sisäänpäin käännettynä.

Useimmissa säkkipillisoittimissa ilmaa puhalletaan säkkiin puhallusputken kautta, mutta joissakin säkkipillisoittimissa käytetään kainalossa pidettävää paljetta

puhallusputken sijaan (esim. irlantilainen Uilleann pipe ja skotlantilainen Small-pipe) (Esson 2014, 5). Sekä puhallusputkissa että palkeissa on yleensä nahasta (tai nykyisin kumista) tehty yksisuuntaventtiili, joka estää ilmaa karkaamasta takaisin ulos soittajan lopettaessa puhaltamisen (The National Piping Centre 2001, 48). Ilman tällaista venttiiliä on soittajan tukittava puhallusputki kielellään aina sisäänpäin hengittäessään. Palkeessa tällainen venttiili on välttämätön ilman pysymiseksi säkissä, sillä puhallusputken puuttumisen vuoksi soittaja ei voi korvata venttiiliä kielellään.

Great Highland Bagpipen säkissä voi nykyään olla erilaisia kosteusansoja, joista yleisin ja yksinkertaisin on muoviputkella puhallusputkeen liittyvä, rei'itetty muovipullo. Pullossa voi olla myös esimerkiksi paperinen nenäliina kosteutta sitomassa. Muistakin säkkipilleistä löytyy nykyään monenlaisia erilaisia kosteusansoja, joista suurin osa on pienehköjä säiliöitä puhallusputken sisäpäässä.

5.2 Säkki ja puhallusputki torupillissä

Kuten aiemmin mainitsin, torupill koostuu säkin lisäksi puhallusputkesta, melodiaputkesta ja yhdestä, kahdesta tai kolmesta bordunaputkesta. Ennen sopivien keinotekoisten materiaalien keksimistä (ja usein vieläkin) säkki tehtiin alkeellisesti eläimen nahasta, joka vaati säännöllistä soittoa ja huoltoa välttyäkseen liialta kuivumiselta ja pysyäkseen ilmatiiviinä. Nykyään nahka pystytään käsittelemään siten, ettei sitä tarvitse huoltaa juuri ollenkaan, tai säkki voidaan tehdä keinotekoisesta materiaalista kuten goretexiä tai vinyyliä. Keinotekoinen säkki ei tarvitse minkäänlaista huoltoa, ja se myös kestää ilman kosteuden ja lämpötilojen vaihtelut sekä hankauskulumisen nahkaista säkkiä paremmin. Toisin kuin nahkaista säkkiä, keinotekoista säkkiä ei kuitenkaan voida tilkitä mahdollisten vuotojen ilmaantuessa: mikäli keinotekoinen säkki kuluu (esimerkiksi hankautumalla) jostakin kohtaa puhki, se täytyy vaihtaa kokonaan.

Kaikki putket ovat puuta, ja ne liitetään säkkiin ompelemalla. Nykyisin tähän käytetään myös kumisia tiivisteitä ja joskus myös liimaa ompeleiden ilmatiiviyden tehostamiseksi. Torupillillä soitetaan puhaltamalla ilmaa puhallusputken

kautta säkkiin, josta se jakautuu melodiaputkeen ja bordunaputkiin, ja saa niissä olevat lehdykät väreilemään ja tuottamaan ääntä.

Puhallusputken päässä on yleensä muovinen päällyste estämässä puun pehmenemistä soittajan suussa, ja puhallusputken säkkiin liittyvässä päässä on kosteusansa, jossa on kuminen läppä estämässä ilman pääsemisen putkea pitkin takaisin ulos. Lisäksi liiallisen kosteuden pääseminen säkkiin on haitallista, sillä torupillin bordunaputket kiinnittyvät säkkiin alakautta, minkä takia suurin osa säkin sisällä olevasta kosteudesta valuu nesteeksi tiivistyessään bordunaputkiin ja saattaa vahingoittaa niiden lehdyköitä. (Wallace 2012, 7.) Tällaisessa tilanteessa nahkaisesta säkistä voi olla hyötyä: nahka imee kosteutta itseensä huomattavasti tehokkaammin kuin goretex.

5.3 Melodiaputki yleisesti

Säkipillisoittimessa voi olla yksi tai kaksi melodiaputkea, joita soittaja pitelee käsissään esimerkiksi nokkahuilun tavoin. Jos melodiaputkia on samassa soittimessa kaksi, käytetään toista yleensä säestysäänten soittamiseen, mutta joskus voidaan itse melodia-asteikko jakaa kahden melodiaputken kesken. Melodiaputkilla on aina yhteinen liitos säkkiin.

Säkipillisoitinten melodiaputkessa voi olla etupuolen sormiaukkojen lisäksi yksi tai kaksi peukaloaukkoa säkin puolella melodiaputkea, ja putken päässä saattaa olla levenevä puinen kello voimistamassa ääntä. Tällaisia kelloja tehdään myös esimerkiksi lehmän sarvesta.

Melodiaputken säkkiin liittyvässä päässä sijaitsee melodiaputken lehdykkä, joka soittimen ollessa koottuna työntyy säkin ja putken liitoksen sisään. Soittimen asteikon virettä voidaan säätää työntämällä lehdykkää syvemmälle melodiaputken sisään (tämä nostaa virettä) tai vetämällä sitä enemmän ulos (tämä puolestaan laskee virettä). Melodiaputken kokonaisvire määräytyy putken ja lehdykän yhteispituudesta.

5.4 Melodiaputki torupillissä

Torupillin melodiaputki koostuu kahdesta osasta: varsinaisesta melodiaputkesta sormiaukkoineen sekä sen päästä löytyvästä viritysvanteesta. Tällä vanteella voidaan virittää melodiaputken alinta nuottia (D), ja sen virittäminen vaikuttaa myös kaikkiin muihin asteikon nuotteihin. Torupillin melodiaputkesta löytyy sekä yksittäisiä sormiaukkoja että parillisia sormiaukkoja, joita voidaan käyttää kromatiikan mahdollistamiseksi, ja lisäksi melodiaputken pään tuntumassa on pikkuruinen ”flea hole” asteikon vireen aikaansaamiseksi.

Sormiaukkoja torupillin melodiaputkessa on yhdeksän: neljä oikean käden sormille pikkusormesta etusormeen, kolme vasemman käden sormille nimettömästä etusormeen sekä aukot kummallekin peukalolle.

5.5 Bordunaputket yleisesti

Yksi säkkipillisoitinten tunnetuimmista ominaisuuksista on borduna eli säestysääni: yksi säkin hyödyistä on kyky jakaa ilmaa yhdestä puhallusputkesta useampaan soivaan putkeen. Vaikka säkkipillejä tapaa myös bordunattomina, voi esimerkiksi espanjalaisessa gaida-säkkipillissä olla jopa viisi bordunaputkea, ja joissakin vielä vanhemmista säkkipillisoittimista löytyy oikeita bordunaputkien kimppejä. Irlantilaisen Uilleann pipen bordunaputket ovat säkkipillisoittimista pisimmälle kehitetyt: niillä voi soittaja oikean käden ranteensa avulla soittaa itselleen jopa sointuja melodiansa säestykseksi.

Skotlantilaisen Great Highland Bagpipen bordunaputkien määrä ja vire ovat vakiintuneet jo joitakin satoja vuosia sitten yhteen bassobordunaan ja kahteen tenoribordunaan, jotka soittavat melodiaputken alinta Bb-nuottia oktaavia matalampaa ja oktaavia korkeampaa. Ruotsalaisessa säckpipassa on vastaavasti melodiaputkia ollut aina yksi säkin sivulle päin vaakatasoon sijoitettuna, ja sen tuottama nuotti on samaan tapaan asteikon toiseksi alin nuotti kuten Great Highland Bagpipessäkin, vaikkakin säckpipojen sävellajit vaihtelevat D:stä E:hen.

5.6 Bordunaputket torupillissä

Torupillin bordunaputkien päässä on lyhyillä ketjuilla kiinnitetyt puiset tulpat, joilla putket voidaan tarvittaessa tukkia bordunaäänien lopettamiseksi. Bordunaputkia on kahta eri lajia: tenoriborduna, joka viritetään melodiaputken alimpaan ääneen eli D:hen, sekä bassoborduna, joka viritetään tenoria alempaan G:hen. Yksibordunaisia torupillejä esiintyy sekä tenori- että bassobordunalla, ja kolmi-bordunaisessa torupillissä on tavallisesti yksi bassoborduna ja kaksi tenoribordunaa. Yleisin malli on kuitenkin kaksibordunainen torupill, josta löytyy sekä basso- että tenoribordunaputki.

Bordunaputket koostuvat kahdesta osasta, joita liikuttamalla voidaan virittää lehdykän ja putken tuottamaa ääntä matalammaksi (pidentämällä putken kokonaispituutta) tai korkeammaksi (lyhentämällä putken kokonaispituutta). Tenoribordunaputken uloimmassa osassa on pieni venttiili, jota kääntämällä voidaan muuttaa putken tuottama D-nuotti E:ksi. Tästä venttiilistä löytyvä aukko mahdollistaa tenoribordunan äänen korkeuden hallinnan kesken soiton: soittaja voi halutessaan peittää aukon kyynärvarrellaan äänen pitämiseksi D:nä tai antaa aukon olla auki äänen pitämiseksi E:nä. Tällaista venttiiliä ei esiinny ennen 1990-luvun alkua valmistetuissa torupilleissä.

5.7 Lehdykät yleisesti

Vaikka soitinrakentajat ovat viime vuosikymmeninä kokeilleet lehdyköiden tekemistä synteettisistä materiaaleista, tehdään vielä nykyään lähes kaikkien säkkipillisoitinten lehdykät perinteiden mukaan joko puusta tai ruo'osta. Kohtaamani säkkipillin taitajat ja soitinrakentajat kannustavat aloittelevia soittajia opettelemaan tekemään lehdykkänsä itse, ja tämä onkin kullanarvoinen taito soittajalle.

Ruokokasveista tehtävien lehdyköiden rakenne on yksinkertainen: ruoko katkaistaan sopivan mittaiseksi ja siihen leikataan sopivan mittainen kieli. Puusta tehtäviin lehdyköihin pitää rakentaa runko erikseen, esimerkiksi puusta tai ka-

peasta metalliputkesta. Usein lehdykän päähän kiedotaan hieman kosteudesta turpoavaa hampulankaa auttamaan lehdykän pysymistä kiinni putkessa.

5.8 Lehdykät torupillissä

Kaikki torupillin lehdykät ovat niin kutsuttuja yksinkertaisia ruokolehdyköitä ("single reed"), jotka tehdään puusta, ja niiden elinikä on huomattavasti pidempi kuin useimpien muiden säkkipillien lehdyköiden. Torupillin lehdykkä voi olla soittokeelpoinen jopa yli kymmenen vuotta. Bordunaputkien lehdykät ovat kooltaan hieman suurempia kuin melodiaputken lehdykkä, sillä niiden tuottamat äänet ovat matalampia kuin suurin osa melodiaputken asteikosta.

Torupilliin on tehty lehdyköitä myös hanhen sulasta: sulan koko, muoto ja rakenne ovat riittävän lähellä ruokokasvia (Tonurist 2000). Tällaisen lehdykän voi tehdä samaan tapaan kuin ruokolehdykänkin. Minä olen tavannut sulkalehdyköitä myös hyvin vanhoissa Englannin ja Skotlannin pienissä säkkipilleissä.

5.9 Poikkeuksia

Useat säkkipillisoittimet eivät ole esimerkiksi kitaran tavoin kokeneet kaupallistumisesta johtuvaa standardisoitumista, joten rakenteellisia poikkeuksia niistä löytyy lähes loputtomat määrät. Usein jokainen soitinrakentaja tekee valmistaмиinsa soittimiin omia muutoksiaan, ja kahta täysin samanlaista säkkipilliä on vaikeaa ja suorastaan turhaa etsiä.

Walesiläinen pibgorn ("pillisarvi") muodostaa yhden säkkipillien soitinperheen mielenkiintoisimmista poikkeuksista: sitä voidaan perinteisesti soittaa joko säkin kanssa tai ilman. Ilman säkkiä soitettaessa pibgornin suukappaleen muodostaa lehdykän peittävä lehmän sarvi, jonka sisään soittaja puhaltaa. (Balfour 1891, 147.)

Ruotsalaisia säckpipoja on nykyään alettu valmistaa perinteisen yhden bordunaputken sijaan usealla bordunalla varustettuina, ja niin säckpipan kuin Great Highland Bagpipenkin keinotekoisien lehdyköiden saralla on edistytty niin pitkälle, että jotkut soittajat ovat jättäneet perinteiset puiset ja ruokoiset lehdykät kokonaan pois käytöstään. Great Highland Bagpipen bordunaputkien lehdykät olen tavannut nykyään jo tavallisemmin vaikkapa muovisia tai lasi- tai hiilikuituisia ruokoisten lehdyköiden sijaan, mutta melodiaputkissa skotlantilaisen säkkipillin soittajat suosivat kuitenkin yhä ruokoisia lehdyköitä.

Great Highland Bagpipe on levinnyt säkkipillisoittimista kenties laajimmalle ympäri maapalloa, ja sen valmistusmateriaaleihin on ilmestynyt paljon aluekohtaisia eroja. Kosteammilla alueilla säkkimateriaalina käytetään yleisimmin lampaan nahkaa, mutta tämä ei ole kovinkaan toimiva ratkaisu kuivemmassa ilmastossa heikon kosteudensitomiskykynsä vuoksi. Tällöin on lehmän nahka parempi vaihtoehto.

6 Soitinrakennuksesta

Tätä tutkimusta varten rakensin yksibordunaisen, torupillin kaltaisen säkkipillisoittimen, yksinkertaistetun kopion torupillini melodiaputkesta sekä lukuisia lehdyköitä sekä sen melodia- että bordunaputkiin. Yritin jopa rakentaa torupillille täysin uudenlaista melodiaputkea laajemmalla ambituksella, missä epäonnistuin täysin.

Rakentamani säkkipillisoitin muistuttaa torupilliä siten, että kyseessä on nahkasäkinen säkkipilli, jossa on yksittäisruokolehdykät sekä melodia- että bordunaputkessa. Myös melodiaputken asteikko ja sormitus on samankaltainen, vaikka itse rakentamassani säkkipillissä ei kaksoissormiaukkoja olekaan.

7 Tulokset

Tämä soitinvertailu aiemmin käsittelemieni neljän eri säkkipillisoittimen välillä osoitti torupillin erot ja yhtäläisyydet vertailukohteina olleisiin säkkipilliperheen soittimiin. Torupillin puhallusputken erotti vertailukohteina toimineista soittimista sen pieni mutta toimiva kosteusansa putken päässä, mutta sen säkissä ei ollut suuria eroja vertailukohteisiin nähden.

Torupillin melodiaputken suurin ero vertailukohteisiin löytyi sormiaukoista, sillä torupill oli näistä soittimista ainoa, josta löytyy kaksoisaukkoja ja peukaloaukko myös oikean käden peukalolle. Bordunaputkissa suurin ero oli niiden kiinnityskohta, sillä muissa säkkipilleissä bordunaputket kiinnitetään joka säkin päälle tai sivulle, mutta torupillissä säkin pohjaan. Lisäksi torupillin tenoribordunasta löytyvää venttiiliä ei tavata säckpipassa tai Great Highland Bagpipessa, mutta Uilleann pipen bordunaputkissa voi olla tästä venttiilistä monimutkaisempi versio samaa säestysäänen vaihtoa varten. Myöskään torupillin melodiaputken päässä olevaa alimman nuotin viritysosaa ei löytynyt muista pilleistä.

Torupillin tenoriputken säestysäänen vaihtamisen soiton yhteydessä mahdollistava viritysventtiili on ilmeisesti lisätty soittimeen 1990-luvun alussa soitinrakentaja Andrus Taulin ja virolaisten säkkipillinsoittajien toimesta. Tutkimistani aiemmin valmistetuista ja muiden soitinrakentajien valmistamista torupilleistä ei tätä ominaisuutta löydy, ja nykyaikaisesta torupillistä tämä ominaisuus tekee vielä selkeämmin erilaisemman kuin muut vertailukohteina olleet säkkipillit.

Lehdyköistään samankaltainen soitin torupillin kanssa oli erityisesti säckpipa, jonka kaikki lehdykät ovat torupillin tapaan yksittäisruokolehdyköitä. Sekä Uilleann pipessa että Great Highland Bagpipessa bordunaputkien lehdykät ovat yksittäisiä, mutta melodiaputkessa on kaksoisruokolehdykkä. Vertaileva tutkimus osoitti torupillin eroavan muista säkkipilleistä erityisesti melodiaputkensa ja bordunaputkiensa rakenteen suhteen. Ilmeisesti torupill on ollut vielä keskiajan jäl-

keen yksibordunainen ruotsalaisen säckpipan tapaan, mutta nykyään kaksi- ja kolmebordunaiset mallit ovat selkeästi yleisimmät (Leisiö 1983, 183).

8 Pohdinta

Kirjoitin tämän tutkimuksen erityisesti säckpipillin soittajille, soitinrakentajille ja säckpipilleistä kiinnostuneille. Tästä opinnäytetyöstä tuli lukuisten aiheenvaihdosten ja -tarkennusten jälkeen melko kattava katsaus säckpipillisoitinten rakentamiseen, ja tietenkin analyysi siitä, mikä tekee virolaisesta torupillistä oman soittimensa soitinopillisesta lähtökohdasta tarkastellen. Torupillillä soitettavaan materiaaliin ja soittoperinteeseen ei tässä opinnäytetyössä tarkemmin perehdytty, sillä näillä seikoilla ei loppujen lopuksi ole juuri mitään tekemistä soitinten erottelemisen kanssa: lähes kaikilla soittimilla voidaan soittaa toistenkin soittimien perinteistä materiaalia, eli varsinaista jaottelua ei näin voi syntyä.

Tutkimusmenetelmistä hedelmällisimpiin kuului erityisesti soitinten ja niiden osien rakentaminen, sillä näin päästiin tarkastelemaan soittimia niin läheltä kuin fyysisesti mahdollista. Kovin yhtenäisestä ulkonäöstään huolimatta säckpipillisoitimet voivat erota toisistaan valtavasti, ja hyvin kriittisillä tavoilla, kuten tämä opinnäytetyö osoittaa. Lisäksi näin pystyttiin tutkimaan tarkemmin soittimien valmistukseen käytettäviä materiaaleja, mikä on soitinrakennukselle elintärkeä asia. Näin välttyttiin myöskin mahdollisilta vahingoilta, joita olisi valmiiden soitinten purkamisesta saattanut aiheutua.

Jatkossa tällaisesta tutkimuksesta voisi pystyä laajentamaan vaikkapa kaikkia pohjoismaisia säckpipillejä koskevan tutkielman samoista lähtökohdista: soitinten vertailu toisiinsa ja niiden erityispiirteiden määrittäminen. Tässä opinnäytetyössä ei tarkasteltu esimerkiksi venäläisiä säckpipillejä ollenkaan, ja aiemmin mainittuja soitinrakentajien itse keksimiä muutoksia erilaisiin säckpipilleihin löytyy jatkuvasti lisää ja lisää laajentamaan tutkimuskohteen kenttää.

Lähteet

- Asplund, A., Hoppu, P., Laitinen, H., Leisiö, T., Saha, H. & Westerholm, S. 2006. Suomen musiikin historia: Kansanmusiikki. Helsinki: Werner Söderström.
- Baines, A. 1967. *Woodwind Instruments and Their History*. Lontoo: Faber & Faber.
- Balfour, H. 1891. The Old British Pibcorn or Hornpipe and Its Affinities. Teoksessa *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* Volume 20. The Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. Lontoo: The Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, 142 - 153.
- Collinson, F. 1975. *The Bagpipe the history of a musical instrument*. Lontoo ja Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Esson, S. 2014. *Understanding the Tin Whistle*. Pacific, MO: Mel Bay Publications.
- Jaago, C. 2005. Bagpipe "One goose makes two sounds". Eesti instituut. http://www.estinst.ee/publications/estonianculture/II_MMV/jaago.html . 17.1.2015.
- Leisiö, T. 1983. Suomen ja Karjalan vanhakantaiset torvi- ja pillisoittimet. Kaus-tinen: Kansanmusiikki-instituutti.
- Leisiö, T. & Tainio, J. 1988. "Pisti pillit säkkiinsä" – ajatuksia säkkipillistä Suo-menlahden rantamailla. Tampere: Tampereen yliopiston kansanpe-rinteen laitos.
- Museovirasto. 2009. Taivassalon kirkko ja pappilat. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1831. 17.11.2015.
- Skinner Sawyers, J. 2000. *The Complete Guide to Celtic Music*. Lontoo: Aurum Press.
- The National Piping Centre. 1953. *The Highland Bagpipe Tutor Book*. Glasgow. The National Piping Centre.
- Tonurist, I. 2000. *The Estonian Bagpipe*. Kustas TIIVAS. <http://www.users.on.net/~kustas/torupill/>. 17.11.2015.
- Wallace, R. 2012. *Learn the Bagpipe Tutor 2: Maintenance & History*. Glasgow: The College of Piping.